

9. Karpiuk S. O. Osoblyvosti tsyfrovizatsii osvithnoho protsesu u vyshchii shkoli. [Features of digitalization of the educational process in higher education] *Informatsiino-tyfrovoyi osvithni prostir Ukrainy: transformatsiini protsesy i perspektyvy rozvytku* : materialy metodoloh. seminaru (Kyiv, 4 kvit. 2019 r.). Kyiv, 2019. pp. 188–197.
10. Kotenko N. O., Zhyrova T. O. Orhanizatsiia navchalnoho protsesu u vyshchii shkoli v umovakh tsyfrovoyi transformatsii osvity. [Organization of the educational process in higher education in the conditions of digital transformation of education] *SMART-osvita: resursy ta perspektyvy* : materialy III Mizhnar. nauk.-metod. konf. (Kyiv, 7 hrud. 2018 r.). Kyiv : KNTEU, 2018. pp. 27–29.
11. Kutsak L. V. Vykorystannia mrezhevykh tekhnolohii u navchalnomu protsesi zakladiv vyshchoi osvity. [The use of network technologies in the educational process of higher education institutions] *Aktualni problemy vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii v osvithnomu protsesi koledzhiv i tekhnikumiv* : zb. materialiv IV rehion. nauk.-prakt. konf. (Vinnytsia, 27 liut. 2019 r.). Vinnytsia : VTEK KNTEU, 2019. pp. 13–16.
12. Lishchynska L. B. Vykorystannia innovatsiinykh i tradytsiinykh tekhnolohii navchannia u VNZ v umovakh informatyzatsii osvity. [The use of innovative and traditional technologies of higher education in the context of informatization of education] *Dystantsiine navchannia yak suchasna osvithna tekhnolohiia* : materialy mizhvuziv. vebinaru (Vinnytsia, 31 berez. 2017 r.). Vinnytsia : VTEI KNTEU, 2017. pp. 56–60.
13. Petrykovska A. A. Vprovadzhennia novykh tekhnolohii v osvithni protses. [Introduction of new technologies in the educational process] *Formuvannia suchasnoho osvithno seredovyscha: teoriia i praktyka* : materialy mizhvuz. nauk.-prakt. konf. (Irpın, 27 liut. 2020 r.). Irpın, 2020. pp. 88–90.
14. Piddubnyi M. A. Formuvannia informatsiino-tyfrovoyi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv zasobamy informatsiino-komp'uternykh tekhnolohii u konteksti Novoi ukrainskoi shkoly. [Formation of information and digital competence of pedagogical workers by means of information and computer technologies in the context of the New Ukrainian school] *Formuvannia informatsiino-tyfrovoyi kompetentnosti shkoliariv na urokakh ukrainskoi movy ta literatury v umovakh kompetentnisno zoriientovanoi osvity* : materialy nauk.-prakt. seminaru (Rivne, 17 kvit. 2019 r.). Rivne, 2019. pp. 4–13.
15. Rymar N. Yu. Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii navchannia movy u zaklady vyshchoi osvity. [Information and communication technologies of language teaching in higher education institutions] *Movna osvita v suchasnykh zaklady vyshchoi osvity: tendentsii, vyklyky, perspektyvy* : zb. tez Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Bila Tserkva, 6–7 berez. 2020 r.). Bila Tserkva : BNAU, 2020. pp. 97–99.
16. Soroko N. V. Dydaktychni funktsii informatsiinykh i komunikatsiinykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti vchytelia-slovesnyka. [Didactic functions of information and communication technologies in the professional activity of a teacher-linguist] *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. 2008. T. 5, № 1. doi : <https://doi.org/10.33407/itlt.v5i1.146>.
17. Temnyk H. D. Internet-resursy z ukrainskoi movy u systemi navchalno-metodychnoho zabezpechennia ukrainskykh osvithnikh zakladiv diaspori. [Internet resources on the Ukrainian language in the system of educational and methodological support of Ukrainian educational institutions of the diaspora] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriia : Istorychni nauky. 2015. Vyp. 23. pp. 146–151.
18. Tlumachnyi slovnyk z informatyky [Explanatory dictionary of computer science] / H.H. Pivniak, B.S. Busyhin, M.M. Diviziniuk ta in. D., Nats. hirnych. un-t, 2010. 600 s.
19. Shepel T. V. Perevahy internet-tekhnolohii v osvithnomu prostori Ukrainy. [Advantages of Internet technologies in the educational space of Ukraine] *Innovatsiini transformatsii v suchasni osviti: vyklyky, realii, stratehii* : zb. materialiv Druhoho Vseukr. vidkr. nauk.-prakt. onlain-forumu (Kyiv, 25–26 lyst. 2020 r.). Kyiv : Natsionalnyi tsentr «Mala akademiia nauk Ukrainy», 2020. pp. 242–244.
20. Yatsenko T. O. Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v systemi shkilnoi literaturnoi osvity: teoretyko-metodychnyi ohliad. [Information and communication technologies in the system of school literary education: theoretical and methodological review] *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. T. H. Shevchenka*. 2016. T. 140. pp. 276–279.

УДК 37.378

DOI 10.31652/2415-7872-2022-69-26-31

МАРІАННА МАРУСИНЕЦЬ

orcid.org/0000-0001-7366-9328

marusynetsm@ukr.net

кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
вул. Максима Берлінського, 9, Київ

ТЕТЯНА БОНДАРЕНКО

orcid.org/0000-0002-3261-2883

tet_bondarenko@ukr.net

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики, реклами та PR-технологій Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
бульвар Шевченка, 81, Черкаси

БІЛІНГВІЗМ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

У статті досліджено феноменологію понять «білінгвізм» і «білінгвальна освіта» із залученням контексту соціального оновлення, динаміки до відкритого суспільства й інтеграції до світового культурно-освітнього простору. Схарактеризовано особливості та різновиди білінгвальної освіти,

виокремлено її пріоритети в українських і зарубіжних розвідках, де двомовність потрактована з позицій держави й політичних референтів, регіонального та міждисциплінарного контексту. Виявлено суперечності, що засвідчують масштабність порушеної проблематики та доводять незаперечну актуальність її впровадження в освітні заклади регіонів, де компактно проживають громадяни, для яких білінгвальне навчання та здобуття освіти становить сенс життя.

Ключові слова: білінгвізм, білінгвальна освіта, багатомовність, національні меншини, учні.

MARIANNA MARUSYNETS

Ph. D in Philology, Senior Research Fellow,
Foreign Pedagogical Systems and Adult Education
Department,
Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and
Adult Education of the NAES of Ukraine
street Maxim Berlinsky, 9, Kyiv

TETIANA BONDARENKO

Ph. D., Associate Professor, the Head of the Department
of Journalism, Advertising and PR-technologies,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
Shevchenko Boulevard, 81, Cherkasy

BILINGUALISM IN UKRAINE'S EDUCATIONAL AND CULTURAL SPACE

The article attempts to reveal the phenomenology of «bilingualism» and «bilingual education» concepts in the tideway of social renewal, tendencies for the open society, and integration into the world cultural and educational space. It is indicated the peculiarities and types of bilingual education, its priorities in domestic and foreign doctrines considering bilingualism from the standpoint of the state and political officials as well as in the regional and interdisciplinary context. It is found the contradictions illustrating the scale of this issue and the undeniable importance of its implementation at educational institutions in regions compactly populated by citizens treating bilingual education and education as their life purpose. The development of multilingualism is a valuable educational goal that sensitizes students, teachers and all those involved in learning to language tolerance, which will allow to interpret languages not separately but in a harmonious ensemble of communication. In the linguistic and cultural dimensions, multilingualism becomes an important part of the development of the individual, his professional communicative competencies. For a comprehensive understanding of the topic, we should appeal to the concept of individual bilingualism. Scientists distinguish between bilingualism, which is inherent in a person from birth, if a child grows up in a family where parents speak to him in two languages. In addition, researchers describe socially forced bilingualism as a result of interlingual interference of a person living on the border with another state.

Key words: bilingualism, bilingual education, multilingualism, national minorities, students.

Вивчення проблеми білінгвізму й білінгвальної освіти у вітчизняній і зарубіжній науці є актуальним, з огляду на важливість осмислення освітніх потреб та можливих способів їхнього задоволення на сучасному етапі розвитку національної освіти. Особливо затребуваною ця проблема є сьогодні, коли в Україні на хвилі соціального оновлення, прагнення до відкритого суспільства та інтеграції у світовий культурно-освітній простір з'явився досвід білінгвальної освіти в нових умовах, створюють наукові й методичні центри, зростає природний інтерес до світового досвіду білінгвальної освіти, акумуляції різноманітних форм організації білінгвального навчання та полікультурного виховання, що відображають національно-культурні особливості країни й регіону.

Груповий і масовий білінгвізм стає відмінною рисою сучасної мовної ситуації в різних країнах, атрибутом загальної та професійної підготовки випускників шкіл і ЗВО. Соціально-політичне значення білінгвальної освіти посилюється в Європі та у світі загалом, оскільки нині фіксують глобалізацію економічних і соціальних процесів, зближення народів та розширення міжкультурної взаємодії.

Необхідність теоретичного осмислення білінгвальної освіти у вітчизняній і зарубіжній педагогіці аргументована процесами глобалізації науково-педагогічного знання й інтернаціоналізації освіти. Білінгвальна освіта набуває особливого значення як технологічна й методична база інтернаціоналізації вищої освіти. Однак в освітній практиці українських ЗВО білінгвальна програма ще не набула поширення, що засвідчує рефлексивно-оцінний аналіз розвитку соціокультурної, геополітичної, мовної та освітньої ситуації в Україні, а також виявлені суперечності між:

- глобальною потребою світової спільноти до інтеграції, формуванням єдиного культурно-освітнього простору та посиленням індивідуальності й самобутності окремих культур, прагненням народів зберегти національно-культурну ідентичність;
- потенціалом білінгвальної освіти, здатної забезпечити міжкультурну взаємодію на якісно новому рівні, і відсутністю необхідних умов для актуалізації таких ресурсів в окремих країнах;
- підвищенням ролі іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації, її статусу як навчального предмета та недостатнім використанням можливостей білінгвальної освіти як альтернативного способу вивчення іноземної мови, залучення учня до світу спеціальних знань засобами іноземної мови;

- посиленням тенденцій до глобалізації науково-педагогічного знання, інтернаціоналізації вищої освіти й відсутністю адекватних білінгвальних освітніх програм та стандартів, здатних ці процеси забезпечити;

- наявністю фрагментарного досвіду білінгвального навчання на різних рівнях освіти в різних країнах світу й відсутністю цілісної системи безперервної білінгвальної освіти, а також цілеспрямованої підготовки педагогічних кадрів для такої системи.

Окреслені суперечності актуалізують порушену проблему та спонукають до інноваційного розвитку в умовах інтенсивної міжкультурної взаємодії, культурно-освітньої інтеграції, кооперації різних країн світу щодо змісту й організації білінгвальної освіти. Нині в педагогічній науці відсутня цілісна концепція безперервної білінгвальної освіти, що має забезпечувати логічні взаємозв'язки між рівнями, не розроблені теоретико-методологічні підходи, які дають змогу досліджувати світовий досвід білінгвальної освіти як педагогічного феномену, універсального для освітніх систем різних країн [1].

У наукових дослідженнях вітчизняних учених означену проблему висвітлено в різних аспектах: проблемою двомовності займалися вітчизняні науковці В. Труб, В. Русанівський, І. Виготський, Л. Щерба, Л. Себреньська, Т. Кознарський, Є. Велюньський; проблемі двомовності (білінгвізму) присвятили праці Т. Боднарчук, Т. Волошинська, Г. Гринюк, Т. Мельник, М. Михайліченко, Я. Донець.

Мета статті – визначення особливостей білінгвізму в освітньо-культурному просторі України.

Для досягнення поставленої мети використано ретроспективний та порівняльно-зіставний метод, за допомогою якого розкрито тенденції розвитку білінгвальної освіти в Європі та Україні; емпіричні – бесіди з учнями білінгвальних класів, дискусії із фахівцями, спостереження; теоретичні – узагальнення педагогічних, філологічних наукових праць, нормативних документів та звітів міжнародних організацій.

Політика мовної освіти країн Європи базована на ключовій концепції багатомовності особистості. Поняття «багатомовність» означає наявність у географічній зоні, великій чи малій, кількох «мовних різновидів». У такій місцевості люди можуть уважати себе одномовними й говорити лише однією рідною мовою (або багатомовними) та спілкуватися двома чи більше мовами. За цих умов важливо організувати співіснування між мовами та різновидами мов, керуючись законами, нормативними актами, правами й обов'язками.

У контексті поняття «багатомовність» варто апелювати до терміна репертуар мов. М. Кочерган стверджує, що «репертуар» охоплює мовні різновиди, які називають «рідною мовою», чи «першою мовою», та будь-яку кількість інших мов або її різновидів. Важливо сприяти толерантності та взаємоповазі між людьми, які не говорять однаковою мовою, навіть, якщо вони мають деякі спільні мови [4].

У педагогічному науковому обігу термін «багатомовність» досліджений у вузькому й широкому сенсі. У вузькому трактуванні поняття означає оволодіння двома мовами – рідною та другою, за якої рівень володіння другою мовою максимально наближений до рівня першої (рідної). К. Ханазаров наголошує на тому, що двомовність варто фіксувати лише тоді, коли люди володіють другою мовою тією мірою, що достатня для спілкування й обміну думками з носіями другої мови [9].

Згідно з широкою інтерпретацією, двомовність – уміння використовувати обидві мови в різних сферах спілкування. На цій особливості наголошує Ю. Дешерієв, зауважуючи, що двомовність – «володіння другою мовою, уміння в певному обсязі користуватися нею в певних сферах спілкування. Учений зазначає, що трактуючи поняття двомовності, не варто «дотримуватися дуже жорстких формулювань» [3].

На дослідницьку увагу заслуговує дефініція поняття двомовності, що запропонована Л. Щербою. Науковець обстоював думку стосовно того, що через білінгвізм у свідомості мовця дві мови існують ізольовано одна від одної, без будь-яких порівнянь і паралелей. Такий білінгвізм постає внаслідок опанування мов так званим «натуральним» шляхом, коли другу мову вивчають ізольовано від першої. Мішаний білінгвізм передбачає паралельний зв'язок еквівалентних засобів двох мов із відповідними для них поняттями, а через них і між самими мовами. Згідно з висловом Л. Щерби, це «мова з двома термінами» [10].

Білінгвізм як соціальне явище – специфічний стан суспільного життя, за якого простежуваний факт функціонування, співіснування двох мов у межах однієї держави. Державний білінгвізм – різновид білінгвізму, за якого населення певної країни володіє двома мовами, які визнані в цій державі офіційними [7].

У загальноєвропейській системі багатомовність потрактована як:

- здатність використовувати мови для спілкування та брати участь у міжкультурній взаємодії, коли людина як соціальний агент володіє різною мірою кількома мовами й досвідом кількох культур;

- практика змінного користування двома мовами;

- володіння двома (кількома) мовами, а також регулярний перехід з однієї мови до іншої, залежно від ситуації спілкування.

Вибір багатомовності означає центрування уваги не на мові, а на тих, хто нею володіє. За таких умов насамперед оцінюють і розвивають здатність усіх людей вивчати мови й користуватися кількома мовами, а також розширювати ці компетентності за допомогою викладання та багатомовної освіти. Такі заходи сприяють мовній толерантності, тобто чуйності й розумінню мовного репертуару інших людей, утверджують цінності демократичного суспільства. Саме цю позицію обстоює Рада Європи, скеровуючи свою діяльність у мовних питаннях.

Рада Європи розробила міжнародний консенсус щодо принципів, спрямованих на розроблення політики мовної освіти, що сприяє розвитку багатомовності особистості як засадничої мети, яка віддзеркалена в низці документів. Профіль мовної освіти окреслений у «Рекомендаціях Комітету міністрів та Парламентської Асамблеї Ради Європи», у нормативних документах, докладно представлений у «Посібнику з розвитку мовної освіти», де мова визнана фундаментальним аспектом політики соціального включення та освіти в демократичному суспільстві. Зокрема, у документах наголошено, що збереження європейського мовного різноманіття не є самоціллю, оскільки ґрунтоване на демократичних засадах толерантності, солідарності, збереження спільних цінностей і культурної спадщини тощо.

Розвиток багатомовності – це не лише функційна необхідність, а й складник демократичної поведінки. Визнання багатомовного репертуару вможливорює мовну толерантність, а отже, повагу до мовних відмінностей (мовні права людей у їхніх відносинах із державою; свобода поглядів; повага до мовних меншин; терпиме ставлення до найменш поширених і викладених національних мов; визнання важливості різноманітних мов для міжрегіонального й міжнародного спілкування).

Розвиток багатомовності в освітніх системах є загально визнаною метою мовної освіти, однак її реалізація лише розпочинається. Утілення політики розвитку багатомовності охоплює низку заходів: підготовка постанов щодо змістового наповнення навчальної програми; розроблення нових форм організації навчання, які можуть вимагати спеціальних фінансових механізмів; ухвалення політичних рішень, що передбачають широку дискусію на всіх рівнях, та ін. Необхідно окреслювати пріоритети в реалізації мовної політики та планувати етапи діяльності, зважати на дискусійні моменти в громадянському суспільстві.

Мовна освіта – основний елемент освіти для особистості. Завдяки мовній освіті людина пізнає себе як мовного індивіда та соціального суб'єкта. Широкий лінгвістичний репертуар важливий і для економічного поступу країни, оскільки оптимізує комунікацію на глобальному ринку. Мовна освіта сприяє розвитку демократичних процесів на регіональному, національному й міжнародному рівнях.

Л. Масенко зазначає, що масовий, або тотальний, білінгвізм – явище, принципово відмінне від індивідуальної двомовності. Такий тип білінгвізму зумовлений колоніальною залежністю країни, де мовна спільнота змушена вивчити, крім рідної, ще одну мову й використовувати її для спілкування в певних обставинах. Якщо друга мова поступово переймає всі функції рідної, виникає небезпека зникнення рідної мови й перетворення двомовних осіб на одномовних. За описаних умов контактування одна мова прагне стати домінуючою, інша – змушена визнати свою другорядність, підпорядкованість [8].

Для всебічного розуміння порушеної теми варто апелювати до поняття індивідуальної двомовності. Учені розрізняють білінгвізм, властивий людині від народження, якщо дитина зростає в родині, де батьки розмовляють із нею двома мовами. Крім того, дослідники описують соціально примусову двомовність, що є наслідком міжмовної інтерференції особи, яка проживає на кордоні з іншою державою. Емігранти вивчають мову країни, до якої переїхали для постійного проживання та працевлаштування. Науковий і художній білінгвізм констатують у працях авторів, які послуговуються кількома мовами.

В Україні, зокрема на Півдні, Заході та Сході, більша частина населення – двомовна. Жителі північного та східного регіонів надають перевагу російській мові. На Західній Україні помітна частина людей розмовляє польською, угорською, румунською мовами (румунська поширена й на Півдні України). У прикордонних зонах України, як і будь-якої іншої держави, поширені діалекти, що виникають унаслідок суміші двох мов. Загалом двомовність – характерна особливість українського населення. Об'єктивним є той факт, що Україна перебуває в умовах неофіційного білінгвізму, який панує в різних сферах життєдіяльності та в побуті. Масова двомовність у державі – логічний наслідок мовно-культурної асиміляції, що була призупинена лише після здобуття Україною незалежності в 1991 році.

З огляду на суспільно-політичний та історичний розвиток країни, явище білінгвізму поширене на Закарпатті [2]. Сьогодні в Закарпатській області функціонує понад 176 загальноосвітніх шкіл, що пропонують навчання мовами національних меншин, зокрема угорських.

Верховна Рада України ухвалила 5 вересня 2017 року Закон «Про освіту». Відповідно до документа, у школах нацменшин дозволене навчання рідною мовою лише в 1 – 4 класах. У середній і вищій школі мовою нацменшини викладають тільки рідну мову, історію й літературу. Щороку помітне скорочення кількості годин для опанування цих дисциплін та паралельне збільшення аудиторного часу для викладання українською мовою.

У контексті реалізації «Концепції «Нова українська школа», що затверджена Міністерством освіти і науки України, організовано регіональний експеримент «Поглиблене вивчення української мови в 5 – 9 класах у загальноосвітніх навчальних закладах з угорською мовою навчання». До експерименту долучені кілька освітніх закладів Закарпаття, для яких підготовлені спеціальні підручники, надані дидактичні матеріали, сучасні засоби навчання. Чинною на сьогодні є «Програма розвитку освіти на Закарпатті на 2013 – 2022 роки».

За інформацією Департаменту освіти і науки Закарпатської обласної державної адміністрації у 2018 році обладнано 54 кабінети української мови для закладів загальної середньої освіти I – III ступенів з мовами навчання національних меншин (загальна сума – 8220,5 тис. грн). За кошти обласного бюджету придбано меблі для цих кабінетів (274,1 тис. грн). Спрямовані додаткові субвенції з державного бюджету для закупівлі українськомовних дидактичних матеріалів та оснащення кабінетів.

У 2017 – 2018 роках Міністерство освіти і науки України централізовано забезпечило заклади загальної середньої освіти з мовами навчання національних меншин двомовними термінологічними словниками. Зокрема, угорські школи отримали 12720 примірників, румунські – 2241, російські – 1248. Незважаючи на підтримку уряду України та місцевої влади, у проблемному полі шкіл національних меншин Закарпаття перебувають питання слабкого володіння українською мовою тими учнями, які проживають на прикордонних територіях. Під час офіційного візиту Л. Гриневич зауважила, що у 2018 році понад 70 % випускників-представників нацменшин не склали ЗНО з української мови, хоч продемонстрували успішні результати з інших дисциплін. Для учнів, які навчаються в школах із мовою викладання, що не входить до слов'янської групи мов, Міністерство освіти і науки України у 2019 році знизило прохідний поріг тестових балів за ЗНО з української мови і літератури до 14. Для решти учнів вітчизняних шкіл він становить 23 бали.

Розвиток багатомовності – ціннісна освітня мета, що передбачає сенсифікацію учнів, викладачів та всіх, хто бере участь у навчанні, до мовної толерантності, що дасть змогу трактувати мови не окремо, а в гармонійному ансамблі комунікації. У лінгвістичному та культурному вимірах багатомовність стає важливою частиною розвитку особистості, її професійних комунікативних компетентностей.

Література

1. Боднарчук Т. Основні напрями розвитку білінгвальної освіти. *Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст*: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 10 червня 2013 р.) / за заг. ред О. І. Локшиної. Київ : Педагогічна думка. 2013. С. 57–58.
2. Бондаренко Н. В. Концепція шкільної мовної освіти національних спільнот в Україні. *Педагогіка і психологія*. 1995. № 5. С. 12–18.
3. Дешериев Ю. Д., Протченко И. Ф. Основные аспекты исследования двуязычия и многоязычия. *Проблемы двуязычия и многоязычия*. 1976. С. 23–43.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: навч. посіб. Київ: Академія. 2010. 464 с.
5. Куць О. М., Заблоцький В. В. Мовна політика в Україні: аналіз та впровадження: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2007. 300 с.
6. Лотфі Г. С. Білінгвізм в Україні, його соціолінгвістичні та правові передумови. *Львівський філологічний часопис*. 2018. № 3. С. 155–158.
7. Масенко Л. Т. Мова і політика. URL : http://slovoua.com/masenko_mova_politika.
8. Ханазаров К. Х. Решение национально-языковой проблемы в СССР. 2-е изд., доп. М. : Политиздат. 1982. 224 с.
9. Щерба Л. В. О понятии смешения языков. *Языковая система и речевая деятельность*. 1974. С. 60–74.
10. Francis Goullier. Intergovernmental Language Policy Forum The right of learners to quality and equity in education – The role of linguistic and intercultural competences. Geneva, Switzerland, 2–4 November. 2010.
11. Офіційний сайт Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/>
12. Офіційний сайт Верховної Ради України; Закон «Про освіту» від 5 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
13. Офіційний сайт Департаменту освіти і науки Закарпатської обласної державної адміністрації. URL: <https://deponms.carpathia.gov.ua/>

References

1. Bodnarchuk T. Osnovni napryamy rozvytku bilinhval'noyi osvity [The main directions of development of bilingual education]. *Pedahohichna komparatyvistyka – 2013: transformatsiyi v osviti zarubizhzhya ta ukrayins'kyu kontekst: materialy vseukr. nauk.-prakt. seminaru (Kyiv, 10 chervnya 2013 r.) / za zah. red O. I. Lokshynoyi*. Kyiv: Pedahohichna dumka. 2013. S. 57–58.

2. Bondarenko N. V. Kontsepsiya shkil'noyi movnoyi osvity natsional'nykh spil'not v Ukrayini [The concept of school language education of national communities in Ukraine]. Pedagogika i psikhologiya. 1995. № 5. S. 12–18.
3. Desheryev YU. D., Protchenko Y. F. Osnovnye aspekty yssledovaniya dvuyazychyia y mnohoyazychyia [The main aspects of the study of bilingualism and multilingualism]. Problemy dvuyazychyia y mnohoyazychyia. 1976. S. 23–43.
4. Kocherhan M. P. Zahal'ne movoznavstvo [General Linguistics]: navch. posib. Kyiv: Akademiya. 2010. 464 s.
5. Kuts' O. M., Zablots'kyy V. V. Movna polityka v Ukrayini [Language policy in Ukraine]: analiz ta vprovadzhennya: monohrafiya. Kharkiv: KHNU imeni V. N. Karazina. 2007. 300 s.
6. Lotfi H. S. Bilinhvizm v Ukrayini, yoho sotsiolinhvistychni ta pravovi peredumovy [Bilingualism in Ukraine, its sociolinguistic and legal preconditions]. L'vivs'kyy filolohichnyy chasopys. 2018. № 3. S. 155–158.
7. Masenko L. T. Mova i polityka [Language and politics]. URL: http://slovoua.com/masenko_mova_politika.
8. Khanazarov K. KH. Reshenye natsyonal'no-yazykovoy problemy v SSSR [Solving the national language problem in the USSR]. 2-e yzd., dop. M.: Polytyzdat. 1982. 224 s.
9. Shcherba L. V. O ponyatyy smesheniya yazykov [On the concept of mixing languages.]. Yazykovaya sistema y rechevaya deyatel'nost'. 1974. S. 60–74.
10. Francis Goullier. Intergovernmental Language Policy Forum The right of learners to quality and equity in education – The role of linguistic and intercultural competences [Intergovernmental Language Policy Forum The right of learners to quality and equity in education – The role of li]. Geneva, Switzerland, 2–4 November. 2010.
11. Ofitsiyny sayt Rady Yevropy [Official site of the Council of Europe]. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/>
12. Ofitsiyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny; Zakon «Pro osvitu» vid 5 veresnya 2017 roku [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine; Law "On Education" of September 5, 2017]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
13. Ofitsiyny sayt Departamentu osvity i nauky Zakarpat-s'koyi oblasnoyi derzhavnoyi administratsiyi [Official site of the Department of Education and Science of the Transcarpathian Regional State Administration]. URL: <https://deponms.carpathia.gov.ua/>

УДК 378.008

DOI 10.31652/2415-7872-2022-69-31-38

ОЛЬГА ОСЕРЕДЧУК

orcid.org/0000-0002-3192-3129

Oseredchuk.ola@gmail.com

кандидат історичних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, керівник Центру маркетингу та розвитку, Львівський національний університет імені Івана Франка, експерт Українського культурного фонду, голова GER 02 Культура і мистецтво НАЗЯВО вул. Університетська, 1, Львів

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЯКІСНОГО МОНІТОРИНГУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті визначено умови, при яких освітнє середовище у вищій школі здійснює соціалізуючий, виховний й освітній вплив на розвиток студентів, що можливо тільки при правильному моніторинговому підході до оцінки своєї діяльності. Розкрито успішні стратегії, зокрема, стратегію співробітництва й компромісу. Виокремлено головні вміння, якими має володіти викладач у забезпеченні організації партнерства при здійсненні моніторингу вищої освіти. Показано переваги навчального діалогу студента зі студентом, викладача зі студентом; групових форм роботи; технології проектування при освітній діяльності загалом і моніторинговій діяльності, зокрема. Проаналізовано дослідницькі, творчі, інформаційні, розважальні, ігрові, практично-орієнтовані проекти, що спрямовують на здійснення якісного освітнього процесу й моніторингу вищої освіти, де необхідним є забезпечення організації партнерства викладачів і студентів.

Ключові слова: організація партнерства, моніторинг якості вищої освіти, навчальний діалог, групові форми роботи, технології проектування, проекти, освітній процес.

OLGA OSEREDCHUK

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Higher School Pedagogy, Head of the Center for Marketing and Development, Ivan Franko National University of Lviv, Expert of the Ukrainian Cultural Foundation, Chairman of GER 02 Culture and Art NAQA street University, 1, Lviv